

بررسی تطبیقی روایات فریقین در آیه ۷ سوره بینه «أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»

رضا مهدیان فر^۱

چکیده

خدای سبحان در آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷)؛ به گونه‌ای عام کسانی که ایمان آورده و عمل شایسته انجام دهند را «خیر البریه» (بهترین خلق) نامیده و خشنودی آنان از خدا و خشنودی خدای سبحان از ایشان را پاداش آنان در قیامت ذکر کرده است. اما با وجود عام بودن آیه در صورتی که گروهی یا شخصی از سوی رسول الله ﷺ مصداق آیه به شمار آیند دلیل محکمی بر حقانیت و سعادت آن گروه یا شخص خواهد بود. روایاتی در ذیل این آیه در منابع شیعه و اهل سنت از رسول الله ﷺ نقل شده است که امام علی علیه السلام و اهل بیت و شیعیانش خیر البریه هستند و در اصطلاح تفسیری آیین آیه شریفه برایشان تطبیق شده است و در بعضی روایات توصیف امام علی علیه السلام و شیعیانش به رستگاری از سوی رسول الله ﷺ سبب نزول این آیه شده است. بررسی صحت صدور این روایات با هدف اثبات حقانیت تشیع در جهت ایجاد همدلی میان مسلمانان و زدودن شبهات برساخته بودن تشیع در زمان‌های بعد هدف این مقاله است. با جستجو در منابع اهل سنت و شیعه به شیوه‌ای تاریخی و با روش توصیفی-تحلیلی این نتایج به دست آمد که از قرن اول این حدیث در منابع شیعه و از قرن سوم و چهارم در منابع اهل سنت تا قرن حاضر همواره در منابع حدیثی و تفسیری نقل شده است. تعدد مصادر، راویان، طرق در قرن‌های متمادی و شواهدی از روایات غیر تفسیری که از علی علیه السلام به خیر البریه یاد می‌کنند تردیدی در صحت صدور این احادیث باقی نمی‌گذارد.

واژگان کلیدی: خیر البریه، امام علی علیه السلام، شیعیان امام علی علیه السلام، اهل بیت علیهم السلام.

روایات وارده در ذیل آیه ۷ بینه در میراث روایی فریقین بر تطبیق آیه به ویژه فقره «خیر البریه» بر امام علی علیه السلام و شیعیان وی تأکید دارند. بررسی این روایات بیشتر از آن جهت اهمیت دارد که در روایات فریقین واژه شیعه از زبان رسول الله صلی الله علیه و آله به کار رفته و «خیر البریه» را بر آنان تطبیق کرده است. به ویژه آنکه رسول الله صلی الله علیه و آله در این روایات بر سرستگاری امام علی علیه السلام و شیعیان او تصریح دارد و در آیه شریفه ۸ بینه هم افزون بر بهشت، خشنودی پروردگار از آنان را از پاداش‌های آنان نام می‌برد. مطالعه تطبیقی این روایات به منظور نزدیک شدن تفسیری پیروان فریقین، به ویژه در موضوع کلامی فرقه ناجیه ضرورت این پژوهش را ایجاب می‌کند. چنانکه برخی نویسندگان متعصب بر حدیث افتراق (متفرق شدن امت پیامبر صلی الله علیه و آله به ۷۳ فرقه بعد از وی) تأکید کرده و به زعم خویش ۷۲ فرقه از فرق اسلامی را بر شمرده و همه را از هلاک شدگان و تنها یک فرقه که خود از آنهاست را فرقه ناجیه نامیده است (بغدادی، ۱۴۱۵ق، ص ۱۱۱-۱۱۴). از آنجا که در آیه ۸ بینه پاداش خیر البریه را جاودانگی در بهشت و از آن مهم‌تر خشنودی خیر البریه از خداوند و خشنودی خدا از ایشان ذکر می‌کند تعیین مصداق خیر البریه یا تطبیق خیر البریه بر شخص یا گروهی از سوی رسول الله صلی الله علیه و آله بسیار اهمیت دارد. از این رو پرسش اصلی این است که با روش تطبیق روایی فریقین خیر البریه بر چه کسانی تطبیق دارد؟ پرسش‌های فرعی عبارتند از: در روایات شیعه خیر البریه بر چه کسانی تطبیق شده است؟ در روایات اهل سنت خیر البریه بر چه کسانی تطبیق شده است؟ اشتراک و اختلاف روایات فریقین چیست؟ بنابراین هدف از این پژوهش استفاده از تجارب تفسیری فریقین به منظور همگرایی - و نه واگرایی - و روشن ساختن حقیقت برای پیروان فریقین و جستن قدر مشترک از میان روایات تفسیری است. بدین منظور در این نوشتار به مقابله روایات تفسیری فریقین از رسول خدا صلی الله علیه و آله ذیل آیه ۷ بینه پرداخته‌ایم تا مراد خدای متعالی را از مصداق «خیر البریه» روشن سازیم.

این مقاله که به شیوه کتابخانه‌ای از کتب تفسیری و روایی فریقین بهره جسته است به منظور روشن شدن دقیق متن احادیث با سیر تاریخی به نقل روایات فریقین در دو بخش الف) احادیث تفسیری شیعه؛ ب) احادیث تفسیری اهل سنت پرداخته است.

۱. مفهوم‌شناسی

مهم‌ترین واژه‌ای این پژوهش که نیاز به واکاوی مفهومی دارد «خیر البریه» است. این واژه از دو کلمه «خیر» و «البریه» ترکیب یافته است. «خیر» غالباً در مقابل «شر» به کار می‌رود؛ چنان که جوهری می‌نویسد: *الْخَيْرُ ضِدُّ الشَّرِّ... وَالْخِيَارُ خِلَافُ الْإِشْرَارِ*؛ خوبی ضد بدی و خوبان در مقابل بدان است (جوهری، ۱۳۷۶ق، ج ۲، ص ۶۵۱).

راغب اصفهانی می‌نویسد: خیر چیزی است که همه آن را خواهان‌اند؛ مثل عقل و عدل و هر چیزی که سودمند است و ضد آن شر است (راغب، ۱۴۱۲ق، ص ۳۰۰). علامه طباطبایی نیز در معنای خیر می‌نویسد: در اصل خیر به معنای برگزیدن است و یک چیز را از آن رو خیر می‌نامیم که آن را با چیز دیگری مقایسه می‌کنیم؛ سپس آن را برمی‌گزینیم؛ پس آن را که برگزیدیم، در نظر ما خیر است؛ چون برگزیده ی ماست (طباطبایی، ۱۳۹۰ش، ج ۳، ص ۱۳۲). «البریه» نیز به معنای آفریده است (راغب، ۱۴۱۲ق، ص ۳۰۰)؛ بنابراین، این ترکیب به معنای بهترین آفریده‌هاست.

۲. روایات شیعه

از آنجا که قدمت مصادر حدیثی یکی از شواهد اعتبار حدیث به شمار می‌آید این حدیث را به ترتیب از مصادر کهن حدیثی و تفسیری می‌آوریم:

این حدیث در مصادر شیعه از قرن اول هجری و نزدیک به زمان صدور آن نقل شده است. ابان از سلیم (قرن اول هجری) نقل می‌کند: از علی ع شنیدم می‌فرمود: رسول الله ص هنگام وفات، در حالی که او را بر سینه‌ام تکیه داده بودم و سر رسول الله نزدیک گوشم بود و دو نفر از همسران رسول الله تلاش می‌کردند تا سخن رسول الله ص را بشنوند و رسول الله عرضه داشت خدایا مانع شنیدن آنان باش. به من فرمود: یا علی آیا سخن خدا را دیدی؟ *إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ* (بینه: ۷)؛ آیا می‌دانی آنان چه کسانی هستند؟ گفتم: خدا و رسولش دانان‌ترند. فرمود: آنان شیعیان تو و یاران تو هستند. وعده من و آنان در قیامت [کنار] حوض، زمانی که مردم به زانو درمی‌آیند و خداوند در مقام حسابرسی خلقتش قرار گیرد و مردم را به آنچه گزینی از آن نیست دعوت کند. تو و شیعیانت را می‌خواند و شما روسفید و بدون گرسنگی و تشنگی می‌آیید ...

(هلالی، ۱۴۰۵ق، ج ۲، ص ۸۳۲). این حدیث از باب تطبیق نزول از سوی رسول الله ﷺ برای میر مؤمنان ﷺ و شیعیان وی تطبیق شده و آنان را اهل ایمان و عمل صالحی که خیر البریه (بهترین خلق) هستند معرفی می کند. روسفیدی در قیامت و رنج نکشیدن از گرسنگی و تشنگی هم پاداش آنان در قیامت است.

در قرن دوم از طریق دیگری و ضمن نقل دیگری همین محتوا در روایات تفسیری شیعه آمده است:

در تفسیر ابو حمزه ثمالی (م. ۱۴۸ق.) مسندا از ابو حمزه ثمالی از امام باقر ﷺ از جابر بن عبد الله نقل شده است که رسول الله ﷺ در بیماری ای که از دنیا رفت از دخترش فاطمه ﷺ خواست تا دنبال همسرش علی ﷺ بفرستد تا به حضور پیامبر ﷺ برسد... رسول الله ﷺ از علی ﷺ خواست تا گوش خود را نزدیک دهان وی گرداند، آنگاه فرمود: ای برادرم آیا سخن خدا در قرآن را شنیده ای؟ «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷)؛ گفت: بلی یا رسول الله؛ فرمود: آنان تو و شیعیان تو هستید که در قیامت روسفید، بدون گرسنگی و تشنگی می آید (ثمالی، ۱۳۷۸ش، ص ۳۶۱).

در قرن سوم از امام باقر ﷺ (ونه از رسول الله ﷺ) این آیه شریفه تنها بر شیعیان اهل بیت ﷺ تطبیق شده است. تفاوت این نقل با نقل های پیشین در نقل آن از امام باقر ﷺ و محدود شدن تطبیق بر شیعیان است که باید توجه داشت این اختلاف نقل به معنای تعارض دو روایت نیست. زیرا سخن اهل بیت ﷺ - به عنوان جانشینان پیامبر ﷺ - هم سخن رسول الله ﷺ است و نقل مستقیم احادیث رسول الله ﷺ از ائمه معصومین منعی ندارد. محدود کردن تطبیق بر شیعیان هم ممکن است از جهاتی باشد که معمولاً در نقل حدیث بازتاب نمی یابد مانند اینکه حدیث در پاسخ سوال کننده ای صادر شده است یا برای رفع شبهه ای بوده که تنها همین مقدار کافی بوده است. همچنین با عنایت به اینکه حدیث از باب تطبیق است، ذکر همه موارد ضروری نیست.

برقی (م. ۲۷۴ق.) از جابر از امام باقر ﷺ نقل می کند که امام درباره آیه شریفه «الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) فرمود: آنان شیعیان ما اهل بیت هستند (برقی، ۱۳۷۱ق، ج ۱، ص ۱۷۱).

عیاشی (م. ۳۲۰ق.) ذیل آیه ۱۳۷ نساء از جابر نقل می کند که از امام باقر ﷺ از تفسیر

«إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أٰزْدٰوْا كُفْرًا» پرسیدم و امام علیه السلام پس از اشاره به موارد کفر اول و دوم فرمودند و ازدیاد کفرشان زمانی بود که خداوند «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷)؛ را نازل کرد؛ رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: یا علی صبحگاهان و شامگاهان خیر البریه شدی. مردم گفتند: آیا او از آدم، نوح، ابراهیم و پیامبران برتر است؟ پس خداوند «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ... سَمِيعٌ عَلِيمٌ» (آل عمران: ۳۳) را نازل کرد. گفتند: یا محمد او از تو برتر است؟ خداوند فرمود: «قُلْ... إِيَّيَّي رَسُوْلُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا» (اعراف: ۱۵۸). ولی او از شما و نسل او از ذریه شما و کسانی که از وی پیروی کنند از کسانی که از شما پیروی کنند برتر هستند. آنان با حالت خشم بلند شدند و گفتند: بازگشت به کفر برای ما از آنچه درباره پسر عمویم می گوید آسان تر است و این همان سخن خداست «ثُمَّ أٰزْدٰوْا كُفْرًا» (عیاشی، ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۲۸۰). در این نقل برخلاف نقل های پیشین که در ذیل آیه ۷ بینه تطبیق آیه بر امیر مؤمنان علیه السلام و شیعیانش بود؛ در تفسیر آیه دیگری از سوی امام باقر علیه السلام به این تطبیق اشاره شده است. همچنین در این حدیث از شبهات این تطبیق هم که گاهی از سوی برخی مفسران اهل سنت هم طرح شده است پاسخ داده شده است. این حدیث گواه دیگری بر راستی این تطبیق است.

در تفسیر قمی (م. ۳۲۹ ق.) به صورت مرسل آمده است: آیه ۷ سوره بینه درباره آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم نازل شده است (قمی، ۱۴۰۴، ج ۲، ص ۴۳۲).

فرات کوفی (م. ۳۵۲ ق.) در ضمن چند روایت به شکل مسند از امام باقر علیه السلام نقل می کند که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم درباره «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» فرمودند: یا علی تو و شیعیانت هستید (فرات کوفی، ۱۴۱۰، ج ۱، ص ۵۸۳-۵۸۴).

همچنین با اسناد از ابوایوب انصاری نقل می کند: زمانی که به آسمان رفتم و به سدره المنتهی رسیدم، بوی گیاهی را استشمام کردم که به جبرئیل گفتم: این چیست؟ گفت: این سدره المنتهی است که مشتاق دیدار پسر عمویت شد، هنگامی که به شما نگاه کرد. پس صدای منادی را شنیدم که از جانب پروردگرم ندا می کرد: محمد بهترین پیامبران و امیر المؤمنین علی، بهترین اولیاء [اوصیاء] و اهل ولایت او بهترین مردم اند، جزای آن ها نزد پروردگارشان، بهشت های جاودانی است که از زیر آن ها نهرها جاری

است، همیشه در آن خواهند بود. خداوند از علی و اهل ولایتش راضی است. رحمت خدا مخصوص آن‌ها خواهد بود و نور خدا آن‌ها را خواهد پوشاند و مقرب خدا هستند. خوشا به حال آن‌ها! سپس خوشا به حال آن‌ها! همه خلائق روز قیامت به مقام و منزلت آن‌ها در نزد پروردگارشان غبطه خواهند خورد (فرات کوفی، ۱۴۱۰ق، ص ۵۸۶-۵۸۷).

شیخ طوسی (م. ۴۶۰ق.) با اسناد از جابر بن عبدالله نقل می‌کند: نزد رسول الله ﷺ بودیم که علی علیه السلام آمد. پیامبر ﷺ فرمود: سوگند به کسی که جانم در دست اوست، ایشان و شیعیانش در قیامت رستگارند. سپس فرمود: ایشان اولین نفر از شما به من ایمان آورد، وفادارترین شما به پیمان خدا، برپادارنده ترین شما نسبت به امر خداست و ..... و نزد خداوند از همه شما مزیت [منزلت] بزرگتری دارد؛ آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد؛ از آن پس هرگاه علی علیه السلام می‌آمد اصحاب محمد ﷺ می‌گفتند: خیر البریه آمد (طوسی، ۱۴۱۴ق، ص ۲۵۱-۲۵۲).

همچنین با اسناد از یعقوب بن میثم تمار نقل می‌کند که برامام باقر علیه السلام وارد شدم و گفتم فدایت شوم در نوشته‌های پدرم میثم دیدم که امیر مومنان علیه السلام به پدرم فرموده‌اند: دوست آل محمد ﷺ را دوست داشته باش هرچند فاسق و زناکار باشد و دشمن آل محمد را دشمن داشته هرچند اهل نماز و روزه باشد زیرا از رسول الله ﷺ شنیدم می‌فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷)؛ سپس رو به من کرد و فرمود: والله یا علی، آنان تو و شیعیان تو هستند؛ وعده تو و آنان در قیامت نزد حوض با چهره‌های درخشان و تاج بر سر می‌باشد. امام علیه السلام فرمود: در کتاب علی علیه السلام همین طور آشکار است (طوسی، ۱۴۱۴ق، ص ۴۰۵-۴۰۶). این حدیث بیشتر بر فضیلت پیروی از علی علیه السلام دلالت دارد زیرا شیعه امیر علیه السلام مصداق خیر البریه است.

همچنین با سند دیگری از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند: رسول الله ﷺ در خانه ام سلمه بود که علی علیه السلام بروی وارد شد. رسول الله ﷺ فرمود: یا علی چگونه خواهی بود زمانی که امت‌ها جمع شوند، میزان‌ها برپا شوند، .... علی علیه السلام گریه کرد. فرمود: یا علی چه چیزی تو را می‌گریاند؟ سوگند به خدا تو و شیعیانت در حالی که روسفید و تابناک هستید، سیرو سیراب و با چهره‌های درخشان خوانده می‌شوید؛ و دشمن تو با چهره‌های سیاه و بدبختی و در حال عذاب خوانده می‌شود. آیا سخن خدا را نشنیده‌ای؟ «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ

عَمَلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷)؛ توو شیعیانت هستید. «والذین کفروا بآیاتنا اولئک هم شر البریه» (بینه: ۸) دشمن توست یا علی (طوسی، ۱۴۱۴ق، ص ۶۷۱).

طبرسی (م. ۵۴۸ق.) از شواهد التنزیل نقل می‌کند: یزید بن سراحیل کاتب علی علیه السلام گفت: از علی علیه السلام شنیدم فرمود: در حال وفات رسول الله صلی الله علیه و آله سر مبارکش بر سینه من بود، پس فرمود: یا علی آیا سخن خدا «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷)؛ را شنیده‌ای؟ آنان شیعیان تو هستند، وعده من و شما کنار حوض [کوثر] هنگامی که مردم برای حساب فراخوانده شوند، شیعیان تو در حالیکه روسفید و تابناک هستند خوانده می‌شوند (طبرسی، ۱۴۱۵ق، ج ۱۰، ص ۴۱۵). همچنین در شواهد التنزیل است که مقاتل از ضحاک از ابن عباس نقل می‌کند: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷)؛ درباره علی علیه السلام و اهل بیتش نازل شده است (همو، همان). در حدیث اول مصداق آیه را شیعیان علی علیه السلام دانسته و در حدیث دوم که با نقل‌های پیشین متفاوت است به جای شیعیان علی علیه السلام اهل بیتش را گفته است.

ابن بطریق (م. ۶۰۰ق.) با اسناد از حافظ ابونعیم اصفهانی (م. ۴۳۰ق.) از ابن عباس نقل می‌کند: هنگامی که آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد رسول الله صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام فرمود: آنان توو شیعیان تو هستید. توو شیعیانت در قیامت می‌آیید در حالی که خشنود و مورد رضایت خدا هستید و دشمن تو با خشم و رسوایی می‌آید (ابن بطریق، ۱۴۱۷ق، ص ۲۲۴-۲۲۵).

ابن شهر آشوب (م. ۵۸۸ق.) با اسناد مختلف و مضامین متعدد از ابن عباس، ابو برزه، ابن شریبیل [سراحیل] و امام باقر علیه السلام از رسول الله صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که به علی علیه السلام فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) توو شیعیانت هستید وعده من و شما کنار حوض [کوثر] هنگامی که مردم [در قیامت] محشور شوند، توو شیعیانت در حالیکه روسفید و تابناک هستید می‌آیید (ابن شهر آشوب، ۱۳۷۹ق، ج ۳، ص ۶۸-۷۰). همچنین از انس بن مالک و جابر بن عبدالله همین معنا را نقل کرده است (همو، همان).

ابن طاووس (م. ۶۶۴ق.) می‌نویسد: محمد بن عباس بن مروان در کتاب خود از ۱۶ طریق که بیشتر آنها از رجال [راویان] اهل سنت هستند در تفسیر «أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»

نقل می‌کند: درباره مولای ما علی علیه السلام و شیعیانش است. سپس یکی از این طریق‌ها را با عین الفاظش و سند متصل از عامر بن وائله نقل می‌کند: امیر مومنان علیه السلام بر منبر کوفه بر ما خطبه خواندند و پس از حمد و ثنای الهی و درود بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: از من بپرسید از من بپرسید، به خدا سوگند از هیچ آیه‌ای از قرآن از من نمی‌پرسید مگر اینکه به شما می‌گویم در کجا نازل شده ..... و درباره چه کسی نازل شده .... ابن کواء بلند شد ... و گفت: یا امیرالمومنین علیه السلام از سخن خدای عز و جل «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) مرا خبر بده. امیر مومنان علیه السلام سکوت کرد. ابن کواء سوال خود را تکرار کرد و امیر مومنان علیه السلام سکوت کرد تا اینکه ۳ بار سوال خود را پرسید. علی علیه السلام با صدای بلند فرمود: وای بر تو این کواء آنان ما و پیروان ما در روز قیامت هستیم در حالیکه روسفید و سیرو سیراب هستیم که با سیمای شان شناخته می‌شوند (ابن طاووس، بی‌تا، ص ۱۰۸-۱۰۹).

استرآبادی (م. ۹۴۰ ق.) از محمد بن عباس با سند متصل از یزید بن شراحیل کاتب علی علیه السلام نقل می‌کند که علی علیه السلام فرمود: رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم در حالیکه به سینه من تکیه داده بود با من سخن گفت و عایشه داشت گوش می‌کرد که بشنود رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم چه می‌گوید؟ فرمود: ای برادر من آیا سخن خدا را شنیده‌ای؟ «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷)؛ تو و شیعیان تو هستید، وعده من و شما کنار حوض [کوثر] هنگامی که امت‌ها می‌آیند، در حالیکه روسفید و تابناک هستید خوانده می‌شوید سیرو سیراب هستید (استرآبادی، ۱۴۰۹ ق، ص ۸۰۱). همچنین روایت مسندی از یعقوب بن میثم نقل می‌کند که در کتاب‌های پدرش یافته است علی علیه السلام می‌فرماید: از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم می‌فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» سپس رو به من کرد و فرمود: یا علی آنان تو و شیعیان تو هستند وعده من و شما [کنار] حوض [کوثر] می‌آیند در حالی که سفیدرو و تابناک و تاج بر سر هستید. یعقوب گفت: با امام باقر علیه السلام درباره آن سخن گفتم، فرمود در پیش ما در کتاب علی علیه السلام هم همین گونه است (همو، همان، ص ۸۰۱-۸۰۲). نیز روایت ابو حمزه ثمالی را مسند از وی نقل کرده است که متن آن گذشت.

در حدیث دیگری با اسناد از معاویه بن عبد الله بن ابی رافع از پدرش از جدش ابورافع

نقل می‌کند: علی علیه السلام به اهل شوری گفت: شما را به خدا سوگند آیا می‌دانید روزی که با رسول الله صلی الله علیه و آله نشستید بودید پیش شما آدمم پس فرمود: ایشان که نزد شما آمدند برادر من هستند. سپس رو به من کرد و پس از آن رو به کعبه کرد و فرمود سوگند به کعبه در قیامت ایشان و شیعیانش رستگارند. آنگاه رو به شما کرد و فرمود: آیا ایشان اولین ایمان آورنده شما، برپادارنده‌ترین شما نسبت به امر خدا، وفادارترین شما به پیمان الهی، داناترین شما به حکم خدا..... نیست؟ پس خداوند آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» را نازل کرد و رسول الله صلی الله علیه و آله تکبیر گفت و شما نیز تکبیر گفتید و همه شما به من تبریک و تهنیت گفتید. آیا می‌دانید که چنین است؟ گفتند؟ آری چنین است (استرآبادی، ۱۴۰۹ق، ص ۸۰۳). پس از نقل این روایات گفته است: بی شک هر کس آگاهانه نگاه کند با عین الیقین می‌بیند که محمد صلی الله علیه و آله و اهل بیت طاهرینش همه بهترین خلق هستند. ادله فراوان روشنی بر این حقیقت دلالت دارد (همو، همان).

در قرون بعدی مفسران شیعه با همین اسناد به نقل این روایات در کتب تفسیری خویش پرداخته‌اند از جمله: ملافتح الله کاشانی (م. ۹۸۸ ق.) در منهج الصادقین و زبده التفاسیر، مقدس اردبیلی (م. ۹۹۳ ق.) در زبده البیان، فیض کاشانی (م. ۱۰۹۱ ق.) در الصافی، اشکوری (م. ۱۰۹۰ ق.) در تفسیر شریف لاهیجی، جزایری (م. ۱۱۱۲ ق.) در عقود المرجان، شبر (م. ۱۲۴۲ ق.) در الجواهر الثمین، حائری تهرانی (م. ۱۳۴۰ ق.) در مقتنیات الدرر و....

جمع بندی روایات شیعه

از آنچه گذشت روشن شد که این حدیث نزد شیعه با چند طریق و متن‌های گوناگون نقل شده است که بر علی علیه السلام و شیعیان وی و اهل بیتش تطبیق شده است. متن‌های حدیث به شرح ذیل است: ۱. رسول الله صلی الله علیه و آله هنگام وفات شان در گفتگویی با امیر مؤمنان علیه السلام آیه ۷ بینه را بر امام علی علیه السلام و شیعیانش تطبیق کرده‌اند. ۲. در حدیثی از امام صادق علیه السلام در منزل ام سلمه به امام علی علیه السلام بشارت داده و آیه ۷ بینه را بر علی علیه السلام و شیعیانش و آیه ۸ را بردشمن وی تطبیق کرده است. ۳. امام باقر علیه السلام روایت را بر شیعیان اهل بیت علیهم السلام تطبیق کرده و در بعضی نقل‌ها به نقل از رسول الله صلی الله علیه و آله بر علی علیه السلام و شیعیان

ایشان تطبیق کرده است. ۴. امام باقر علیه السلام ذیل آیه ۱۳۷ نساء از رسول الله صلی الله علیه و آله تطبیق آیه بر امام علی علیه السلام را نقل می کند که بر مردم دشوار آمد و کافر شدند. ۵. پیامبر صلی الله علیه و آله با اصحاب باهم بودند و امیر مؤمنان بر آنان وارد می شود؛ رسول الله صلی الله علیه و آله و شیعیانش را رستگار می داند و به بیان فضایل علی علیه السلام می پردازد آنگاه آیه ۷ بینه نازل می شود و پس از آن هرگاه علی علیه السلام می آمد اصحاب می گفتند خیر البریه آمد. ۶. در نقلی دیگر امیر مؤمنان علیه السلام به دوست داشتن دوستان آل محمد و دشمن داشتن دشمنان آنان سفارش می کند و دلیل آن را تطبیق آیه ۷ بینه بر خود و شیعیانش از سوی رسول الله صلی الله علیه و آله بیان می کند. ۷. هنگام نزول آیه ۷ بینه رسول الله صلی الله علیه و آله آن را بر علی علیه السلام و شیعیانش تطبیق کرد. ۸. امیر مؤمنان علیه السلام در پاسخ به سوال ابن کواء از آیه ۷ بینه آن را به خود [اهل بیت] و شیعیان شان تفسیر کرد. ۹. علی علیه السلام با اهل شوری به نزول این آیه پس از بیان فضائل علی علیه السلام از سوی رسول الله صلی الله علیه و آله احتجاج کرد و آنان نیز اقرار به آن کردند. ۱۰. جبرئیل در معراج رسول الله صلی الله علیه و آله، امام علی علیه السلام و اهل ولایتش را خیر البریه نامیده است.

۳. روایات اهل سنت

طبری (م. ۳۱۰ ق.) از ابوالجارود از امام باقر علیه السلام نقل می کند که پیامبر صلی الله علیه و آله درباره «أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» فرمود: یا علی تو و شیعیانت هستید (طبری، ۱۴۱۵ ق، ج ۳۰، ص ۳۳۵).

ابن مردویه (م. ۴۱۰ ق.) از ابن عباس نقل می کند: زمانی که آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد، رسول الله صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام فرمود: آن تو و شیعیانت هستید در روز قیامت خشنود و مورد رضایت خداوند هستید. در روایت دوم نقل می کند: آن تو و شیعیانت هستید در قیامت می آید در حالی که خشنود و مورد رضای خداوند هستید و دشمن تو می آید در حالیکه خشمگین و رسوا است. پس علی علیه السلام گفت: یا رسول الله دشمن من کیست؟ فرمود: کسی که از تو بیزار می جوید و تو را لعن کند. سپس فرمود: هر کس بگوید رحمت خدا بر علی علیه السلام خداوند وی را رحمت کند. در حدیث سوم از ابن عباس نقل می کند: پیامبر صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام فرمود: تو خیر البریه هستی؛ تو و شیعیانت در قیامت از خداوند خشنود هستید و خداوند از شما خشنود است (ابن

مردویه، ۱۴۲۴ق، ص ۳۴۶-۳۴۷).

ابن مردویه با سند متصل از یزید بن شراحیل انصاری کاتب امام علی علیه السلام نقل می‌کند: از علی علیه السلام شنیدم می‌فرمود: رسول الله صلی الله علیه و آله در حالیکه وی را به سینه‌ام تکیه داده بودم فرمود: یا علی آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) را شنیده‌ای؟ تو و شیعیانت هستید، وعده من و شما حوض [کوثر] است زمانی که مردم برای حساب به زانودر می‌آیند شما خوانده می‌شوید در حالیکه روسفید هستید (ابن مردویه، ۱۴۲۴ق، ص ۳۴۷).

حاکم حسکانی (م. ۴۹۰ ق.) ده‌ها روایت با سندهای مختلف از ابن عباس، جابر بن عبدالله، امام باقر علیه السلام، یزید بن شراحیل انصاری کاتب علی علیه السلام، ابوبرزه و معاذ و... در ذیل آیه ۷ سوره بینه از رسول الله صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که مراد از «خیر البریه» علی علیه السلام و اهل بیت و شیعیانش می‌باشند (حسکانی، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۴۵۹-۴۷۳). ایشان با سند متصل از ابن عباس و معاذ نقل می‌کند مراد از «خیر البریه» علی علیه السلام است و هیچ کس در آن اختلافی ندارد (حسکانی، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۴۷۲).

ابن عطیه (م. ۵۴۲ ق.) گفته است: از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده است که «أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» را خواندند و به علی علیه السلام فرمودند: یا علی تو و شیعیانت خیر البریه هستید (ابن عطیه، ۱۴۱۳ق، ج ۵، ص ۵۰۸).

شیخ محمد زرنندی حنفی (م. ۷۵۰ ق.) از ابن عباس نقل می‌کند: زمانی که آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد [رسول الله صلی الله علیه و آله] به علی فرمود: آن تو و شیعیان تو هستید. تو و شیعیانت در قیامت می‌آیید در حالی که خشنود و مورد رضایت خدا هستید و دشمن تو با خشم و رسوایی می‌آید. علی علیه السلام گفت: یا رسول الله صلی الله علیه و آله دشمن من کیست؟ فرمود: کسی که از توبیذاری جوید و تورا لعن کند (زرنندی، ۱۳۷۷ق، ص ۹۲).

خوارزمی (م. ۵۶۷ ق.) با اسناد از جابر نقل می‌کند: نزد رسول الله صلی الله علیه و آله بودیم که علی علیه السلام آمد. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: برادرم آمد، آنگاه رو به کعبه کرد و با دستش به آن زد و فرمود: سوگند به کسی که جانم در دست اوست، ایشان و شیعیانش در قیامت رستگازند. سپس فرمود: او قبل از همه شما به خدا ایمان آورد، و قیام او به فرمان خدا

بیش از همه شما است، و فایش به عهد الهی از همه بیشتر، و قضاوتش به حکم الله افزونتر، و مساواتش در تقسیم (بیت المال) از همه زیادتر، عدالتش در باره رعیت از همه فزونتر، و مقامش نزد خداوند از همه بالاتر است. آنگاه آیه ۷ بینه نازل شد. از آن پس هر گاه علی علیه السلام می آمد اصحاب محمد صلی الله علیه و آله می گفتند: خیر البریه آمد (خوارزمی، ۱۴۱۴ ق، ص ۱۱۱-۱۱۲)

ابن عساکر (م. ۵۷۱ ق.) با سند متصل از جابر بن عبدالله نقل می کند: نزد رسول الله صلی الله علیه و آله بودیم که علی علیه السلام آمد. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: سوگند به کسی که جانم در دست اوست، ایشان و شیعیانش در قیامت رستگارند. سپس فرمود: ایشان اولین نفر از شما به من ایمان آورد، وفادارترین شما به پیمان خدا، برپادارنده ترین شما نسبت به امر خدا و ... و بزرگترین شما نزد خدا از نظر مزیت است، آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد؛ از آن پس هر گاه علی علیه السلام می آمد اصحاب محمد صلی الله علیه و آله می گفتند: خیر البریه آمد (ابن عساکر، ۱۴۱۵ ق، ج ۲، ص ۳۷۱).

بلنسی (م. ۷۸۲ ق.) ذیل آیه ۷ بینه می نویسد: روایت شده است رسول الله صلی الله علیه و آله این ایه را خواندند و سپس به علی بن ابی طالب (رض) فرمودند: یا علی [منظور] تو و شیعیانت هستید (بلنسی، ۱۴۱۱ ق، ج ۲، ص ۷۳۷).

سیوطی (م. ۹۱۱ ق.) از ابن عساکر از جابر بن عبدالله نقل می کند: نزد رسول الله صلی الله علیه و آله نشسته بودیم که علی علیه السلام آمد؛ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: قسم به کسی که جانم در دست اوست ایشان و شیعیانش در قیامت قطعاً رستگارند، آنگاه آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد و پس از آن هر زمان علی علیه السلام می آمد اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله می گفتند: خیر البریه آمد (سیوطی، ۱۴۰۴ ق، ج ۶، ص ۳۷۹). نیز از ابن عباس نقل کرده است زمانی که آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد، رسول الله صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام فرمود: آن تو و شیعیانت هستید که در قیامت در حالی که خشنود و مورد رضایت هستید می آید (همو، همان). همچنین از امام علی علیه السلام نقل کرده است که رسول الله صلی الله علیه و آله به من فرمود: آیا سخن خدا «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) را شنیده ای؟ تو و شیعیانت هستید، وعده من و شما حوض [کوثر] است زمانی که مردم برای حساب به زانو می افتند، شما روسفید و

تابناک فراخوانده می‌شوید (سیوطی، ۱۴۰۴ق، ج ۶، ص ۳۷۹).

شوکانی (م. ۱۲۵۰ ق.) هم در قرن ۱۳ هجری همان روایاتی را که سیوطی نقل کرده است در ذیل آیه ۷ سوره بینه آورده است (شوکانی، ۱۴۱۴ق، ج ۵، ص ۴۷۷).

آلوسی (م. ۱۲۷۰ ق.) می‌نویسد: ابن مردویه از علی علیه السلام نقل می‌کند که رسول الله صلی الله علیه و آله به من فرمود: آیا سخن خدا «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) را شنیده‌ای؟ آنان تو و شیعیان هستی، وعده من و شما حوض است زمانی که مردم برای حساب می‌آیند شما خوانده می‌شوید در حالیکه روسفید هستید (آلوسی، ۱۴۱۵ق، ج ۳۰، ص ۲۰۷). سپس می‌گوید مثل این روایت را امامیه از یزید بن شراحیل انصاری نویسنده علی علیه السلام نقل کرده‌اند که رسول الله صلی الله علیه و آله هنگام وفات در حالیکه سرمبارکشان بر روی سینه علی علیه السلام بود همین مطلب را به وی فرمود (همو، همان). همچنین ابن مردویه از ابن عباس آورده است که هنگامی که آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد به علی علیه السلام فرمود: آن تو و شیعیان هستی که در قیامت خشنود و مورد رضای خداوند هستی. این روایت ظهور در تخصیص [خیر البریه به علی علیه السلام و شیعیانش] دارد. چنانکه آنچه طبرسی امامی هم در مجمع البیان از مقاتل بن سلیمان از ضحاک از ابن عباس نقل کرده است هم ظهور در تخصیص دارد که ابن عباس گفته است آیه ۷ سوره بینه درباره علی علیه السلام و اهل بیتش نازل شده است (آلوسی، ۱۴۱۵ق، ج ۳۰، ص ۲۰۷). ایشان بعضی از این روایات را که اختصاص را نمی‌رساند می‌پذیرد زیرا علی علیه السلام و اهل بیت و شیعیان را داخل در عموم «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» می‌داند، اما آنچه اختصاص را برساند با شبهاتی مانند برتری علی علیه السلام بر رسول الله صلی الله علیه و آله که حتی امامیه هم آن را نمی‌پذیرد روبروست، پس قابل قبول نیستند (نک: آلوسی، ۱۴۱۵ق، ج ۳۰، ص ۲۰۷).

صدیق حسن خان (م. ۱۳۰۷ ق.) روایت ابن عساکر از جابر بن عبد الله و روایت ابن مردویه از ابن عباس را نقل می‌کند و می‌نویسد مانند آن (روایت ابن مردویه از ابن عباس) را ضیاء مرفوعا از علی نقل کرده است (صدیق حسن خان، ۱۴۲۰ق، ج ۷، ص ۵۲۰).

جمع بندی روایات اهل سنت

روایات اهل سنت نیز به چند طریق و با اندکی تفاوت در متن آیه ۷ بینه را بر علی علیه السلام و شیعیان وی تطبیق کرده اند. متن این روایات به شرح ذیل است:

۱. پیامبر صلی الله علیه و آله درباره «أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» فرمود: یا علی توو شیعیانت هستی. ۲. وقتی آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» (بینه: ۷) نازل شد، رسول الله صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام فرمود: آن توو شیعیانت هستی در روز قیامت روسفید، خشنود و مورد رضایت خداوند هستی. ۳. پیامبر صلی الله علیه و آله «أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» را خواندند و به علی علیه السلام فرمودند: توو شیعیانت خیر البریه هستی؛ توو شیعیانت در قیامت از خداوند خشنود هستی و خداوند از شما خشنود است. ۴. رسول الله صلی الله علیه و آله در حالیکه به سینه علی علیه السلام تکیه داده بود آیه ۷ بینه را بر علی علیه السلام و شیعیان وی تطبیق کرد. ۵. ورود علی علیه السلام بر پیامبر و اصحاب وی و خیر دادن رسول الله صلی الله علیه و آله از رستگاری علی علیه السلام و شیعیان وی و نزول آیه ۷ بینه به دنبال آن. ۶. پیامبر صلی الله علیه و آله از علی علیه السلام درباره آیه ۷ بینه می پرسد و می فرماید آن توو شیعیانت هستی.

۴. اشتراک و اختلاف فریقین در نقل حدیث

اشتراک و اختلاف در روایات فریقین از وجوه گوناگونی قابل بررسی است. راویان و متن حدیث از مهم ترین این وجوه به شمار می روند. مصادر شیعه این روایت را از امام علی علیه السلام، امام باقر علیه السلام، امام صادق علیه السلام، ابن عباس، جابر بن عبدالله، یزید بن شراحیل، ابو برزه و ابورافع و ابویوب انصاری نقل می کنند. راویان مصادر اهل سنت نیز امام علی علیه السلام، ابن عباس، جابر بن عبدالله، امام باقر علیه السلام، یزید بن شراحیل انصاری کاتب علی علیه السلام، ابو برزه و معاذ هستند. جز امام صادق علیه السلام، معاذ، ابویوب انصاری و ابورافع سایر راویان میان فریقین مشترک هستند.

اشاره شد دومین وجه اشتراک بررسی اشتراک نقل فریقین در متن حدیث است. در منابع شیعی جز ۳ روایت نزول آیه را درباره علی علیه السلام و شیعیانش می داند سایر موارد به تطبیق آن بر امام علی علیه السلام و شیعیانش اشاره دارند و در روایات اهل سنت جز یک روایت که نزول آیه را درباره امام علی علیه السلام و شیعیانش می داند بقیه روایات بر تطبیق آن به امام

علی علیه السلام و شیعیان اشاره دارند. مضمون روایات تطبیق در روایات فریقین مشترک و همسان است. امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ۱۳۷ نساء ازدیاد کفر مردم را به نزول آیه ۷ بینه و تطبیق آن بر امام علی علیه السلام و شیعیان وی دانسته است. چنانکه ابویوب انصاری از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم، تطبیق «خیر البریه» بر امام علی علیه السلام و اهل ولایتش را از سوی جبرئیل در معراج نقل می‌کند که این دو روایت اختصاص به شیعه دارد و در منابع اهل سنت نیامده است. چنانکه اشاره شد تطبیق «خیر البریه» بر امام علی علیه السلام از سوی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و نقل آن از سوی اهل بیت علیهم السلام و صحابه، از قرن اول تا عصر حاضر در منابع حدیثی فریقین و هماهنگی در روایان و متن حدیث جای تردیدی در صدور این حدیث از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم باقی نمی‌گذارد. کثرت نقل این حدیث هرچند به اندازه تواتر نمی‌رسد لیکن در حد استفاضه قابل پذیرش است که حجیت آن مورد اتفاق فقهاست که برخی آن را مفید علم و شماری ظن غالب نزدیک به علم (اطمینان) دانسته‌اند (نک: دائرة المعارف الفقه الاسلامی، بی تا، ج ۱، ص ۴۷۰). علم به صدور این روایت زمانی تقویت می‌شود که به رغم انگیزه زیاد از سوی مفسران اهل سنت برای کتمان حدیث به دلیل توصیف شیعیان به خیر البریه، همچنان در قرون مختلف در منابع تفسیری اهل سنت این روایت نقل شده و جز در موارد بسیار اندک نقد هم نشده است. چنانکه در روایات غیر تفسیری فریقین هم از علی علیه السلام به خیر البریه یا بهترین صحابه یاد شده است که شاهدی بر صحت این روایات ذیل آیه ۷ بینه است. در روایت مسندی از ابو سعید نقل شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: علی خیر البریه است (، خوارزمی، ۱۴۱۴ق، ص ۱۱۱؛ ابن عساکر، ۱۴۱۵ق، ج ۴۲، ص ۳۷۱). همچنین عطیه از جابر بن عبد الله نقل می‌کند: علی علیه السلام را بهترین مان می‌شمردیم (ابن عساکر، ۱۴۱۵ق، ج ۴۲، ص ۳۷۱) ذهبی گفته است این حق است (ذهبی، ۱۳۸۲ق، ج ۱، ص ۱۰۰).

۵. نتیجه‌گیری

نقل حدیث «خیر البریه» از قرن اول تا قرن حاضر با طرق و روایان متعدد و در منابع روایی و تفسیری گوناگون فریقین سبب اطمینان به صدور حدیث از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم است. همچنین اطلاق «خیر البریه» در روایات غیر تفسیری فریقین بر امام علی علیه السلام گواه

دیگری بر صحت روایات نبوی ذیل آیه ۷ بینه است. بعضی روایات شیعه و سنی توصیف امام علی علیه السلام و شیعیانش به رستگاری از سوی رسول الله صلی الله علیه و آله را سبب نزول آیه ۷ بینه می دانند. اما بیشتر روایات فریقین که تقریباً از مضمون یکسانی برخوردار هستند آن را از باب تطبیق نزول می دانند. بنابراین با تطبیق روایات فریقین به دست آمد که امام علی علیه السلام و شیعیان وی مصداق «خیر البریه» هستند که بر اساس محتوای این روایات رستگار بوده و در قیامت روسفید و درای چهره های درخشان هستند در حالیکه از خداوند خشنود و خدا نیز از آنان خشنود است.

منابع و مأخذ

قرآن کریم.

۱. ابن بطریق، یحیی بن حسن، خصائص الوحي المبين، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۷ق
۲. ابن شهر آشوب، رشید الدین محمد بن علی، مناقب آل ابی طالب، قم، انتشارات علامه، ۱۳۷۹ق.
۳. ابن طاووس، علی بن موسی، سعد السعود، قم، دارالذخائر، بی تا.
۴. ابن عساکر، علی بن حسن، تاریخ مدینه دمشق، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۵ق.
۵. ابن عطیه اندلسی، عبدالحق، المحرر الوجیز، لبنان، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۳ق.
۶. ابن مردویه، احمد بن موسی، مناقب علی بن ابی طالب علیه السلام و منازل من القرآن فی علی علیه السلام، قم، دارالحديث، ۱۴۲۴ق.
۷. استرآبادی، علی، تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۹ق.
۸. آلوسی، محمود، روح المعانی، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق.
۹. برقی، احمد بن محمد، المحاسن، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ق.
۱۰. بغدادی، عبد القاهر بن طاهر، الفرق بین الفرق، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۱۵ق.
۱۱. بلنسی، محمد بن علی، تفسیر مبهمات القرآن، بیروت، دارالغرب الاسلامی، ۱۴۱۱ق.
۱۲. ثمالی، ابو حمزه، تفسیر ابو حمزه ثمالی، قم، نشر الهادی، ۱۳۷۸ش.
۱۳. جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح، بیروت، دار العلم للملایین، ۱۳۷۶ق.
۱۴. حسکانی، عبید الله بن عبد الله، شواهد التنزیل، تهران، وزارت ارشاد، قم، مجمع احیاء الثقافه الاسلامیه، ۱۴۱۱ق.
۱۵. خوارزمی، الموفق، المناقب، قم، موسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۴ق.
۱۶. دائره المعارف الفقه الاسلامی، فرهنگ فقه، قم، موسسه دائره المعارف الفقه الاسلامی، بی تا.
۱۷. ذهبی، محمد بن احمد، میزان الاعتدال، بیروت، دارالمعرفه، ۱۳۸۲ق.
۱۸. راغب، حسین بن محمد، مفردات، بیروت، دارالقلم، ۱۴۱۲ق.
۱۹. زرنندی حنفی، محمد، نظم درر السمطین، بی جا، بی تا، ۱۳۷۷ق.
۲۰. سیوطی، عبدالرحمن، الدر المثور، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۴۰۴ق.

۲۱. شوکانی، فتح القدیر، دمشق، دار ابن کثیر، ۱۴۱۴ق.
۲۲. صدیق حسن خان، محمد صدیق، فتح البیان فی مقاصد القرآن، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۲۰ق.
۲۳. طباطبائی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت، مکتبه الاعلمی، ۱۳۹۰ش.
۲۴. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، بیروت، الاعلمی، ۱۴۱۵ق.
۲۵. طبری، محمد بن جریر، جامع البیان، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۵ق.
۲۶. طوسی، محمد، امالی، دارالثقافه، قم، ۱۴۱۴ق.
۲۷. عیاشی، محمد بن مسعود، التفسیر (تفسیر العیاشی)، تهران، مکتبه العلمیه الاسلامیه، ۱۳۸۰ق.
۲۸. فرات کوفی، ابوالقاسم، تفسیر فرات الکوفی، تهران، وزارت ارشاد، ۱۴۱۰ق.
۲۹. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، قم، دارالکتاب، ۱۴۰۴ق.
۳۰. هلالی، سلیم بن قیس، کتاب سلیم، قم، الهادی، ۱۴۰۵ق.

